

Konut Yerleşimleri Dış Mekân Kullanımlarına İlişkin Memnuniyetin Araştırılması: Atakent Sitesi Örneği (Ankara)*

Nihan ŞENSOY, Aybike Ayfer KARADAĞ¹

Özet

Kentleşme, nüfus artışı, yasal yapı, siyasi kararlar, teknoloji ve modern yaşam, Türkiye'deki konut sektörünün gelişimini yönlendiren en önemli faktörlerdir. Konutlar ve konut yerleşimleri bu faktörlerin etkisiyle, sürekli bir değişim halindedir. Bu değişim ise insanların memnuniyetlerini etkileyerek, farklı açılardan (sosyal, psikolojik vb.) yaşamlarını yönlendirmektedir. Bu çalışmada, konut yerleşimleri dış mekan kullanımlarına ilişkin kullanıcı memnuniyeti araştırılmıştır. Çalışma, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Atakent Sitesi'nde (Ankara) yürütülmüştür. Çalışmada, veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmıştır. Kasım 2011-Mart 2012 tarihlerinde, tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 680 kişiye, yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS 18.00 programı ile bilgisayar ortamına aktarılmış, Tanımlayıcı İstatistik ve Tek Yönlü Anova (Varyans Analizi) ile analiz edilmiştir. Çalışma bulguları dış mekan kullanımlarına ilişkin memnuniyetin, kullanıcı (katılımcı) özelliklerine göre değiştiğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, memnuniyetin artırılması sürecinde, öncelikli olarak beklenti ve gereksinimlerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi gereken kullanıcı profili ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Konut, dış mekan kullanımları, peyzaj tasarımı, kullanıcı memnuniyeti.

An Investigation on The Satisfaction of The Outdoor Space Uses of Housing Settlement: The Example of Atakent Mass Housing (Ankara)

Abstract

Urbanisation, population growth, legal structure, political decisions, technology and modern life style are the most important factors directing the development of the residential sector in Turkey. Residents and residential settlements change constantly due to the effects of these factors. These changes affect people's satisfaction and direct their lives from different perspectives (social, psychological, etc.). In this study, the satisfaction of the outdoor space uses of housing settlement was explored. The study was carried out in Atakent Site (Ankara) of Housing Development Administration of Turkey (TOKİ). Questionnaire technique was used to gain data in the study. 680 people were conducted the questionnaire with random sampling selection and face-to-face interview technique between November 2011– March 2012. The data were transferred to computer environment with SPSS 18.00 programme. They were analysed with Descriptive Statistics and One Way Anova (Variance Analysis). The study findings showed that the satisfaction about outdoor space uses changed according to the user (participant) properties. As a result, in the process of increasing the satisfaction, a user profile whose expectations and needs had to be determined and evaluated was primarily identified.

Key words: Housing, outdoor space uses, landscape design, user satisfaction,

* Yüksek lisans tezinin bir bölümünden hazırlanmıştır.

¹ Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Konuralp Yerleşkesi, Düzce, 81620.

Yazışma adresi: ayferkaradag@duzce.edu.tr

Giriş

Endüstrileşme ve modernleşmenin bir ürünü olan kentleşme, fiziksel çevre ve toplum yapısında köklü değişimleri de beraberinde getirmiştir. Fiziksel çevreye ilişkin değişimler, farklı sektörlerin gelişimiyle şekillenmiştir. Bu sektörlerden biri olan inşaat sektörü, kentin göç almasıyla doğru orantılı olarak gelişmiş ve kent insanının barınma ihtiyacını karşılayacak konutlar üretmiştir.

Barınma insanın temel gereksinimlerinden biridir. ABD'li psikolog Abraham Maslow, 1943 yılında yayınladığı bir çalışmada, insan gereksinimlerini hiyerarşik sistemde düzenlemiştir. Bu gereksinimler, en karmaşık olana doğru “fizyolojik gereksinimler, güvenlik gereksinimi, ait olma gereksinimi, sevgi ve sevecenlik gereksinimi, saygınlık gereksinimi, kendini gerçekleştirme gereksinimi” olmak üzere 6 başlıkta toplanmıştır (Anonim, 2011). Bu sınıflandırmada, barınma, fiziksel ihtiyaç olarak tanımlanmıştır (Lang, 1987). Konut ise bu fiziksel ihtiyacı karşılayan, inşaat sektörünün en hızlı gelişen alanıdır. Konut, mahremiyet anlayışının uygulanmasında, egemenlik sınırının savunulmasında, kişisel mekânın tanımlanmasında, kalabalıktan arınmada, etkileşimin yoğunluğunun denetim altına alınmasında, yön bulmada, yer tanımlamada etkileyici bir mekândır (Sami, 2007). İnsanlar bu mekâna, sosyal, kültürel ve psikolojik anlamlar yükleyerek, “ev”, “evim” demektedirler (Çubukçu, 2008; Erdinç, 2009). Ev, insan yaşamında, özel ve kişisel deneyimlerin gerçekleştiği, insanların sosyal ve psikolojik varlığının, bir takım söylemlerle dışa vurduğu mekânlardır (Gökten, 1991; Kellekci ve Berköz, 2006; Sami, 2007). Konutun, ev kavramına dönüşmesinde, konut çevresi dış mekân kullanımları ve kullanıcıların memnuniyeti de oldukça önemlidir.

Konut yakın çevresi, konuttan başlayarak dışa açılan aktivite alanları bütününde, kaynağını konuttan alan ve kente doğru gelişen mekânlar dizisinin ikinci sırasında yer almaktadır (Gökçe, 2007). Konut yakın çevreleri, özel mülkiyetler ve halka açık alanlar (kamu alanları, açık ve yeşil alanlar) arasında geçiş görevi üstlenmektedir (Ekinci ve Ozan, 2006). Ulaşım sistemini, açık ve yeşil alanları, otoparkları, çocuk oyun alanları, ortak etkinlik mekânları ve komşuluk ilişkilerini kapsayan konut çevresi, işlevsel yönü yanında, bireyin kişisel ve sosyal gelişiminde de önemli mekânlardır (Gökçe, 2007).

Konut yakın çevresi, kullanıcıların gereksinimlerinin karşılanması, tatmin olması ve bireysel/toplumsal ilişkilerin gelişmesi açısından temel bir yaşam bölgesidir. Fiziksel, psikolojik ve sosyo-kültürel çevre içinde yer alan konut ve konut çevresi, içinde yer aldığı çevrelerden ortaya çıkan sorunların doğurduğu çeşitli gereksinimler ile ikamet edenlerin tatminini ve davranışını etkilemektedir. Ayrıca birey/aile ve toplumun genel sağlığı, mutluluğu ve refahını yönlendirmektedir (Kellekci ve Berköz, 2006).

Konut çevresi tasarımlarının temel hedefi, konut çevresindeki açık ve yeşil alanların tasarlanması, dış mekân kullanımlarının geliştirilmesidir (Ekinci ve Ozan, 2006). Tavukoğlu (2008) konut yakın çevresinin, sosyal, psikolojik ve kültürel açıdan, kullanıcı gereksinimlerine uyumu olması gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Serpil (1996) ise konut çevresinin tasarlanması sürecini, insan gereksinimlerini karşılayan ve tasarımı yönlendiren faktörlerle tanımlamıştır. Bu faktörler; kullanıcı özellikleri (kişilik farklılıkları, nüfus özellikleri, ev sahipliği vb.); çevrenin sosyal özellikleri (kültürel geçmiş, kullanıcı homojenliği, kullanıcıların sosyal statüsü, ekonomik durum, komşuluk ilişkileri vb.); çevrenin fiziksel özellikleridir.

Bu çalışmada, konut yerleşimleri dış mekân kullanımlarına ilişkin kullanıcı memnuniyeti araştırılmıştır. Çalışmanın hedefi, “dış mekân kullanımlarına ilişkin memnuniyeti belirlemek” ve “katılımcı özelliklerine göre memnuniyetin değişimini incelemektir”. Çalışma bulguları, dış mekân kullanımlarına ilişkin memnuniyet düzeyinin artırılması amacıyla değerlendirilmiştir.

Materyal ve Yöntem

Çalışma alanı, Etimesgut ilçesinin (Ankara), Eryaman mahallesi, 6. Etap'da yer alan, orta ve düşük gelirli için üretilen, Atakent sitesidir. Site, 2005 yılında Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve taşeron firması olan GESTAŞ tarafından, 286 000 m²'lik bir alan üzerine, 6 ada (46534, 46535, 46536, 46537, 46538) olarak inşa edilmiştir. Sitede yaklaşık 6640 kişi yaşamaktadır, bunların %26,5'i 46534 numaralı ada, %23,5'i 46535 numaralı ada, %4,4'ü 46536, %29,4'ü 46537 numaralı ada ve %16,2'si 46538 numaralı adada oturmaktadır (Çizelge 1).

Çalışma alanı dış mekân kullanımına ilişkin alansal bilgiler için, TOKİ'den yapısal peyzaj projesi, Gestaş İnşaat Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'nden bitkisel peyzaj projesi ve Etimesgut Belediyesi'nden yol detay projesi alınmıştır. Arazideki ölçme işlemleri ile peyzaj projesi güncellenmiştir.

Çalışma 5 aşamada yürütülmüştür. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir.

1. Çalışmanın kuramsal temelini oluşturan “konut ve dış mekân kullanımları, kullanıcı memnuniyeti” konuları incelenmiştir.
2. Çalışma alanındaki dış mekân, çevre düzenleme projeleri ve arazi çalışmalarlarıyla tespit edilmiştir.
3. Dış mekân kullanımına ilişkin memnuniyeti ortaya koymak amacıyla anket formu oluşturularak, kullanıcılarla anket çalışması yapılmıştır.
4. Anket sonuçları istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.
5. Memnuniyet düzeyini artırmaya yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Çizelge 1. Atakent sitesi alan kullanımları (Şensoy, 2012)

Açık ve yeşil alanlar		Alan (m ²)	Toplam alan (m ²)
Sirkülasyon	Yaya yolu ve kaldırım	12174	35603
	Araç yolu	23429	
Otopark	Otopark	18225	33977
Spor alanları	Basketbol sahası	2574	3437
	Tenis sahası	484	
	Fitness alanı	379	
Çocuk oyun alanı	Çocuk oyun alanı	1355	1355
Oturma mekânı	Oturma mekânı	634	634
Sert zeminler	Sert zeminler	27312	16548
Yeşil alanlar	Yeşil alanlar	173991	173991
		Toplam alan (m ²)	286000

Anket formu, katılımcıların özellikleri (14 soru) ve dış mekân memnuniyetinin sorgulandığı (1 soru) olmak üzere toplam 15 sorudan oluşmaktadır. Anket soruları ve değişkenlerin belirlenmesinde, literatürde yer alan kavramsal bilgilerden yararlanılmıştır. Ayrıca anket formu, dil bilgisi kuralları açısından bir Türkçe öğretmeni ve çalışmanın hedefine uygunluğu açısından 4 uzman görüşüne sunulmuştur. Dış mekân kullanımına ilişkin memnuniyetinin değerlendirilmesinde 5'li likert tipi ölçekten yararlanılmıştır. Ölçek, hiç memnun değilim (1), memnun değilim (2), kısmen memnunum (3), memnunum (4), çok memnunum (5) şeklinde hazırlanmıştır.

Çalışmayı oluşturan evren, 6640 kişiden oluşmaktadır. % 99 güvenilirlik düzeyi ve %5 hata payı için örneklem büyüklüğü 604 kişi olarak belirlenmiştir (Ural ve Kılıç, 2006). Ancak anket formunun doldurulmasında oluşabilecek hatalar göz önünde bulundurularak 700 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir. Örneklem sayısı belirlendikten sonra, bu örneklemin sitedeki adalara göre %29,4'ünü 46537 numaralı ada, %26,5'ini 46534 numaralı ada, %23,5'ini 46535 numaralı ada, %4,4'ünü 46536 numaralı ada ve %16,2'sini 46538 numaralı ada sakinlerinden

oluşmasına karar verilmiştir. Örnekleme dahil edilecek katılımcılar, bu adalardan tesadüfi örnekleme metodu ile seçilmiştir. Anket formlarının değerlendirilmesi sonucunda, 680 formun doğru doldurulduğuna karar verilmiş ve çalışmada değerlendirilmiştir. Anket verileri, SPSS 18.00 programı ile bilgisayar ortamına aktarılarak, veri seti oluşturulmuştur. Analiz aşamasında, katılımcı özellikleri tanımlayıcı istatistikler; dış mekan kullanımlarına ilişkin memnuniyet ve katılımcı özellikleri arasındaki ilişkiler ise tek yönlü Anova (varyans analizi) ile analiz edilmiştir (Ural ve Kılıç, 2006; Kalaycı, 2009).

Bulgular

Katılımcılara ilişkin özellikler incelendiğinde, %54'ünün kadın; % 41,6'sının 34-49 yaş aralığında, %34,6'sının lisans mezunu ve %37,4'ünün 1601,00-2500,00 TL gelir sahibi olduğu, %68,5'inin yaşamının çoğunu büyük kentte geçirdiği; %75,5'inin Ankaralı olmadığı, %43,8'i kiracı olduğu, %73,1'inin çocuk sahibi olduğu, %62,2'sinin eşi ve çocuklarıyla yaşadığı tespit edilmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Katılımcıların özellikleri (Şensoy, 2012)

Özellikler		Sıklık	Oran (%)
Cinsiyet	Kadın	370	54,4
	Erkek	310	45,6
Yaş	18-33	257	37,8
	34-49	283	41,6
	50-65	130	19,1
	66-80	10	1,5
Eğitim durumu	Lisans	235	34,6
	Lise	213	31,3
	Ön lisans	96	14,1
	Lisans sonrası	56	8,2
	Ortaokul	38	5,6
	İlkokul	37	5,4
Çalışma durumu	Diğer	5	0,7
	Ev hanımı	158	23,2
	Kamu kuruluşunda Memur	151	22,2
	Emekli	143	21,0
	Öğrenci	85	12,5
	İşçi (özel sektör)	77	11,3
	İşsiz	33	4,9
	İşveren (özel sektör)	17	2,5
Gelir durumu	Diğer	16	2,4
	660,00 TL ve altı	45	6,6
	661,00-1600,00 TL	166	24,4
	1601,00-2500,00 TL	254	37,4
	2501,00-5500,00 TL	207	30,4
Yaşamının çoğunu geçtiği yer	5501,00 TL ve üstü	8	1,2
	Büyükşehir	464	68,5
	Küçük il	130	19,2
	İlçe	54	8,0
Kiminle yaşadığı	Köy-kasaba	29	4,3
	Yalnız	45	6,6
	Eşimle	95	14,0
	Eşim ve çocuklarımla	423	62,2
	Anne ve/veya baba	107	15,7
Çocuk sahibi olma durumu	Yalnız çocuklarımla	10	1,5
	Var	497	73,1
Ankaralı olma durumu	Yok	183	26,9
	Evet	165	24,3
Konut sahipliliği	Hayır	515	75,7
	Kiracıyım	298	43,8
	Kendimin	266	39,1
	Ailemin	116	17,0

Çalışma alanında, TOKİ konut yerleşimlerinin tipik dış mekân kullanımları olan oturma mekânları (kamelya, pergola, piknik masaları), spor alanları (basketbol, futbol, tenis), otoparklar, çocuk oyun alanları (salıncak, tahterevallı, kaydırak, tırmanma elemanları, kombine oyun elemanları), yaya yolları, otopark, yeşil alan, aydınlatma, engelli tasarımları, araç yolları, donatı elemanları (bank, çöp kutusu, işaret levhaları, sınırlayıcılar), engelli tasarımları (rampalar, korkuluklar) bulunmaktadır.

Çalışma alanındaki dış mekân kullanımına ilişkin katılımcı memnuniyeti, tanımlayıcı istatistikler ile analiz edilmiştir. Katılımcılar oturma mekânlarından memnun, diğer dış mekân kullanımlarından ise kısmen memnundur (Çizelge 3).

Çizelge 3. Dış mekân kullanımına ilişkin memnuniyet durumu (Şensoy, 2012)

Dış mekân kullanımı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Öncelik sırası
Oturma mekânı	3,4471	1,19035	1
Otopark	3,3456	1,22191	2
Yaya yolları	3,3338	1,20212	3
Çocuk oyun alanları	3,3162	1,15832	4
Yeşil alan	3,2603	1,21049	5
Spor alanları	3,2485	1,18222	6
Aydınlatma	3,2147	1,23083	7
Engelli tasarımları	3,1765	1,24047	8
Araç yolları	3,0015	1,22625	9
Donatı elemanları	2,9294	1,21758	10

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum

Katılımcıların dış mekân kullanımına ilişkin memnuniyetleri ve katılımcıların özellikleri arasındaki ilişkinin varlığı, “Tek Yönlü Anova” testi ile analiz edilmiştir.

Katılımcıların cinsiyeti ile oturma mekânları ve çocuk oyun alanlarına ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Erkeklerin, oturma mekânı ve çocuk oyun alanlarına ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Cinsiyet ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Cinsiyet	Dış mekân kullanımları	
	Oturma mekânı	Çocuk oyun alanı
Kadın	3,3243	3,1595
Erkek	3,5935	3,5032
F	8,727*	15,167**

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum

*p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların yaşı ile donatı elemanlarının kalitesi ve engelli tasarımlarına ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Yaşları 18-33 aralığında olan katılımcıların, donatı elemanları ve engelli tasarımlarına ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 5).

Katılımcıların eğitim durumu ile araç yolları, oturma mekânları, yeşil alanlar, donatı elemanları ve aydınlatmaya ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Yükseköğretim mezunlarının, araç yolları, oturma mekânları, yeşil alanlar ve aydınlatmaya; lisans mezunlarının ise donatı elemanlarına ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 6).

Çizelge 5. Yaş ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Yaş	Dış mekân kullanımları	
	Donatı elemanları	Engelli tasarımları
18-33	3,0973	3,3696
34-49	2,9293	3,1307
50-65	2,6077	2,9308
66-80	2,8000	2,7000
F	4,770*	4,465*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum
*p<0,05, **p<0,00

Çizelge 6. Eğitim durumu ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Eğitim durumu	Dış mekân kullanımları				
	Araç yolları	Oturma mekânı	Yeşil alan	Donatı elemanı	Aydınlatma
İlkokul	3,0000	3,0541	3,0541	2,6757	3,0541
Ortaokul	3,1316	3,2105	3,1842	2,6842	3,5000
Lise	2,6808	3,3709	3,1268	2,7887	2,9718
Yüksekokul	3,3229	3,7708	3,4583	2,9375	3,3958
Lisans	3,1745	3,5234	3,3872	3,1064	3,3319
Lisansüstü	2,9107	3,2143	2,9821	2,9643	3,3036
F	4,785**	3,162*	2,769*	2,286*	2,831*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum
*p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların çalışma durumu ile araç yolları, otoparklar, oturma mekânı, çocuk oyun alanı ve donatı elemanlarına ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Özel sektörde işçi olanların, oturma mekânlarına; emeklilerin, çocuk oyun alanlarına; işsizlerin, donatı elemanlarına; öğrencilerin araç yolları ve otoparklara ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 7).

Çizelge 7. Çalışma durumu ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Çalışma durumu	Dış mekân kullanımları				
	Araç yolları	Otopark	Oturma mekânı	Çocuk oyun alanları	Donatı kalitesi
Kamu	3,0464	3,1854	3,2980	3,2715	2,9735
İşçi *	2,9740	3,5065	3,8961	3,5584	2,9610
İşveren*	2,5882	2,7647	3,0000	3,0588	2,3529
Emekli	2,9720	3,4266	3,5734	3,5664	2,6573
İşsiz	3,0303	3,0909	3,5455	3,2727	3,8182
Ev hanımı	2,9810	3,3291	3,2025	3,0823	2,7911
Öğrenci	3,2706	3,6471	3,6353	3,3294	3,3176
Diğer	2,1250	3,0625	3,2500	2,9375	2,8750
F	2,107*	2,301*	3,944**	2,811*	5,929**

* Özel sektör 1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum
*p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların gelir durumu ile araç yolları ve aydınlatma elemanlarına ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Geliri 2501,00-5500,00 TL olanların, araç yollarına; 660,00 TL ve altı geliri olanların aydınlatmalarına ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 8).

Çizelge 8. Gelir durumu ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Gelir durumu (TL)	Dış mekân kullanımları	
	Araç yolu	Aydınlatma
660,00 ve altı	3,3111	3,5333
661,00-1600,00	2,9036	3,0783
1601,00-2500,00	2,9882	3,1378
2501,00-5500,00	3,0676	3,3720
5501,00 ve üstü	2,0000	2,6250
F	2,495*	2,846*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum
*p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların yaşamının çoğunu geçirdiği yer ile otopark ve yeşil alanlara ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Büyükşehirde yaşayanların yeşil alanlara; köy ve/veya kasabada yaşayanların ise otoparklara ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 9).

Çizelge 9. Yaşamının çoğunu geçirdiği yer ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Yerleşim tipi	Dış mekân kullanımları	
	Otopark	Yeşil alan
Büyükşehir	3,2198	3,3060
Küçük il	3,6692	3,3000
İlçe	3,5185	2,7963
Köy ve/veya kasaba	3,6897	3,1724
F	5,925*	2,979*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum *p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların birlikte yaşadıkları kişiler ile spor alanları, aydınlatma ve engelli tasarımlarına ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Yalnız yaşayanların, spor alanlarına; eşi ve çocuklarıyla yaşayanların, donatı elemanlarına; anne ve/veya babasıyla yaşayanların, aydınlatma ve engelli tasarımlarına ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 10).

Çizelge 10. Birlikte yaşanan kişiler ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Birlikte yaşanan kişiler	Dış mekân kullanımı			
	Spor alanı	Donatı kalitesi	Aydınlatma	Engelli tasarımları
Yalnız	3,4000	2,7556	2,9333	3,1111
Eş	2,9053	2,8000	2,9368	2,8632
Eş ve çocuklar	3,3178	3,2336	3,1869	3,2897
Anne ve/veya baba	3,2000	3,2000	3,4000	3,8000
F	2,454*	2,402*	2,521*	2,502*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum *p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların Ankaralı olma durumu ile oturma mekânları, donatı elemanları ve aydınlatmaya ilişkin memnuniyetleri arasında, anlamlı fark tespit edilmiştir. Ankaralı olmayanların, oturma mekânları, donatı elemanları ve aydınlatmaya ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 11).

Çizelge 11. Ankaralı olma durumu ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Ankaralı olma durumu	Dış mekân kullanımı		
	Oturma mekânı	Donatı kalitesi	Aydınlatma
Evet	3,2303	2,7273	2,9818
Hayır	3,5165	2,9942	3,2893
F	7,291*	6,049*	7,879*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum *p<0,05, **p<0,00

Katılımcı konut sahipliği durumu ile “engelli tasarımları”na ilişkin memnuniyetleri arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Konutu ailesine ait olanların engelli tasarımlarına ilişkin memnuniyeti daha yüksektir (Çizelge 12).

Çizelge 12. Konut sahipliği ve memnuniyet arasındaki ilişki (Şensoy, 2012)

Konut sahipliği	Engelli tasarımları
Kendime ait	3,3120
Kiracı	2,9732
Aileye ait	3,3204
F	5,884*

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum *p<0,05, **p<0,00

Katılımcıların çocuğunun bulunma durumu ile dış mekân kullanımları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de konut politikaları, özellikle son on yıldır devlet tarafından ele alınmış modelin egemenliğinde, özel sektörün önemli katkıları ve yerel yönetimlerin işbirliği çerçevesinde yapılan çalışmalarla çok farklı bir boyuta gelmiştir. Bu süreçte, Başbakanlığa bağlı olan TOKİ, konut sektöründe önemli bir söze sahip olmuştur (Gür ve Dostoğlu, 2010). 1984 yılında kurulan TOKİ’nin bu yükselişi, 2002 yılında çalışmalarına hız kazandırarak, 2012 yılına kadar 509 013 adet konut (1984-2003 yılları arasında 43 145 konut, 2003-2012 yılları arasında 465 868 konut) üretmesinin bir sonucudur (Anonim, 2012e). Ancak bu yükseliş, konut ve konut yerleşimlerine ilişkin nitelik ve niceliklerin, çeşitli platformlarda değerlendirmelerini gündeme getirmiştir. Özellikle bilimsel anlamda, alan seçimi, planlama ve tasarım süreçleri, üretimdeki kalite, sosyal yapıdaki değişim ve dönüşümler vb. çeşitli açılardan irdelenmiştir. Bu çalışmada, TOKİ konut yerleşimleri dış mekân kullanımlarına ilişkin memnuniyetin, katılımcı özelliklerine özelliklere göre değişimi incelenmiştir.

Konut yerleşimlerinde, dış mekân kullanımları ya da daha farklı bir ifade ile konut yakın çevresi peyzaj tasarımları, konuta ilişkin memnuniyeti etkileyen önemli bir faktördür. Günümüzde konut yakın çevresi peyzaj tasarımları, sadece imar planları, inşaat ruhsatı, oturma izninin gereği olarak değil, kullanıcıların beklentisi ve tercihi olarak da tasarım ve uygulamaların bir parçası olmuştur. Gökten (1991), Serpil (1996), Özyılmaz, H. (2001), Kellekci ve Berköz (2006), Gökçe (2007), Tavukoğlu (2008), Gür ve Dostoğlu (2010), Şensoy (2012) konut memnuniyetinde, dış mekân kullanımlarının etkili bir faktör olduğunu ifade etmiştir.

Memnuniyet, gereksinim ve beklentilerin karşılanması ile doğru orantılıdır. Konut yerleşimlerine yönelik araştırmalarda, farklı açılardan memnuniyet kavramı tartışılmıştır. Başkaya ve ark., (2005) gereksinimlerin anlaşılabilmesi için, mekanı kullanan insanların davranışlarının ve bu davranışları oluşturan nedenlerin bilinmesini ortaya koymuşlardır. Ayrıca mekânsal davranışların, insan benliğini korumak, kişisel ve sosyal kimliğini tanımlamak, sosyal etkileşimi düzenlemek için dışa vurduğu davranışlar olduğunu

vurgulamışlardır. Bu davranışlar, mekân ve insan etkileşiminin bir ürünüdür. İnsanlar gereksinimlerini karşılama sürecinde, yaşadıkları mekânlar ile güçlü bir etkileşim içine girmişlerdir. Bu etkileşim sonucunda bazen insan mekânı, bazense mekân insanı etkisi altına almıştır (Özyılmaz, 2001; Sami, 2007). Arabulan (2008) mekânın, insanı biçimlendiren ve onun tarafından biçimlendirilen toplumsal bir boyut olduğunu kabul etmektedir. Bu durumu, “mekânlar kişilerin karakterlerini, karakterler de mekânların kimliğini etkiler” şeklinde yorumlamaktadır. Lawrence (1987) konut çevresini, içinde konut ve konut topluluğunda ikamet edenlerin gereksinmelerinin karşılanması, tatmin olması ve bireylerin/toplumun genel sağlığının iyileşmesi açısından temel bir yaşam bölgesi olduğunu ifade etmiştir (Kellekci ve Berköz, 2006). Lang (1987) ise her ihtiyacın ne oranda tatmin edilmesi gerektiğinin, bireylerin karakterlerine, hayat felsefelerine, kültür ve ekonomik seviyesine göre değiştiğini belirtmiştir. Bu bağlamda bireyler, çevrelerine ihtiyaçları doğrultusunda bakmaktadır ve dikkat ettikleri şeyler de yine ihtiyaçları ile bilgilerine bağlı kalmaktadır.

Anket sonuçlarına göre, çalışma alanındaki dış mekân kullanımına ilişkin memnuniyet düzeyi, “memnun değilim, kısmen memnunum, memnunum” olarak belirlenmiştir. Memnuniyet durumuna ilişkin ayrıntılı değerlendirmede ise, katılımcıların özellikleri ve memnuniyet düzeyi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Çizelge 13). Bu ilişkiler, çalışma alanındaki katılımcı memnuniyetinin artırılması sürecinde oldukça önemlidir. Memnuniyetin artırılmasında, dış mekân kullanımının, öncelikle ilgili katılımcı özelliğine göre değerlendirilmesi, bu katılımcıların beklentileri ve gereksinimleri çerçevesinde geliştirilmesi etkili olabilecektir.

Çizelge 13. Katılımcı özelliklerine göre memnuniyet düzeyi

Dış mekân kullanımları	Memnuniyet düzeyi	Katılımcı Özelliği
Oturma mekânları	3, 4	Cinsiyet, gelir durumu, Ankaralı olma durumu
Çocuk oyun alanları	3, 4	Cinsiyet, çalışma durumu
Spor alanları	3	Kiminle yaşadıkları
Engelli tasarımları	3, 4	Yaş durumu, kiminle yaşadıkları, konut sahipliliği
Yeşil alan	3, 4	Eğitim durumu, kiminle yaşadıkları
Araç yolları	2, 3	Eğitim durumu, çalışma durumu, gelir durumu, kiminle yaşadıkları
Otoparklara	2,4	Eğitim durumu, hayatlarının çoğunu geçirdikleri yer
Aydınlatma	3,4	Eğitim durumu, gelir durumu, kiminle yaşadıkları, Ankaralı olma durumu
Donatı kalitesi	2, 3, 4	Eğitim durumu, çalışma durumu, kiminle yaşadıkları, Ankaralı olma durumu

1: Hiç memnun değilim 2: Memnun değilim 3: Kısmen memnunum 4: Memnunum 5: Çok memnunum

Memnuniyetin artırılmasına yönelik çalışmalar, tasarımın sörvey sürecinde, kapsamlı bir şekilde değerlendirilmelidir. Değerlendirmeler, kullanıcı ve proje ekibiyle birlikte katılımcı bir yöntemle ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, yaşanan yere ilişkin memnuniyet düzeyini, kullanım yoğunluğunu, yer bağlılığını, sosyal etkileşimi, komşuluk ilişkilerini ve tasarım kalitesini artıracak bir etki sağlayabilir. Bu nedenle, TOKİ gelir durumuna uygun konut üretimi konusundaki hassasiyetini, kullanıcı beklentileri ve kültürü konusunda da göstermelidir. Böylece insanlar yaşadığı yerden memnun olurken, tasarımlar kültürel yapıyla zenginleşecektir.

Kaynaklar

- Anonim, 2011. Maslow'un Gereksinimler Hiyerarşisi. <http://www.en.wikipedia.org> (2011)
- Anonim, 2012. TOKİ Projeleri. <http://www.tokianadolulisesi.k12.tr> (2012)
- Arabulan, S 2008. Yer/Mekân Kimliğinin Değişimi: Mezitbey Hamamı ve Yakın Çevresi Alan Çalışması. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trakya Üniversitesi, Trakya.
- Başkaya A, Yıldırım K, Muslu M S 2005. Poliklinik Bekleme Alanlarında Fonksiyonel ve Algı-Davranışsal Kalite: Ankara, İbni Sina Hastanesi Polikliniği. Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 20 (1), 53-68. Ankara.
- Çubukçu, U 2008. Konut Tasarımında Anlam Boyutu. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ekinci E C, Ozan S S 2006. Yapı-Çevre ve İnsan-Mekan İlişkisi. 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
- Erdinç, Y S 2009. Konut Oluşumunda Kültür Etkisinin Toplumsal Yaşam Dinamikleri Bağlamında İncelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, YTÜ, İstanbul.
- Gökçe, Ş 2007. Sosyal Etkileşimi Geliştirecek Peyzaj Tasarımı Üzerine Bir Araştırma: Çukurambar Mahallesi Örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gökten, M 1991. Toplu Konutlarda İnsan-Mekan İlişkileri. Basılmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Gür M, Dostoğlu N 2010. Bursa'daki Alt ve Orta Gelire Yönelik TOKİ Konutlarında Memnuniyet Araştırması. Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 15 (2). Bursa.
- Kalaycı, Ş 2009. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayıncılık, Ankara.
- Kellekçi Ö L, Berköz L 2006. Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler. İTÜ Dergisi Mimarlık, Planlama, Tasarım, İstanbul, 5 (2)(1):167-178.
- Lang, P J 1987. Creating Architectural Theory, The Role of Behavioral Sciences in Enviromental Design, Van Nostrand Reinhold, New York.
- Özyılmaz, H 2001. Diyarbakır'daki Yeni Yerleşim Bölgelerinde Kullanıcı Gereksinimlerinin Konut ve Çevre Açısından İncelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Sami, K 2007. Diyarbakır'da Geleneksel Konut: Sosyal Yaşam Bağlamında Mekan ve Kültürel Etkileşim. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBArD), 9 63-79.
- Serpil, B 1996. The Analysis And Design of Urban Near-Home Environments According to Psycho-Social Needs And Behavior of Human Beings. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Şensoy, N 2012. Konut Yerleşimlerinde Dış Mekân Kullanımlarının Sosyal Etkileşim Yönünden İncelenmesi: TOKİ Atakent Sitesi Örneği (Ankara). Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Tavukoğlu, E 2008. Toplu Konut Planlama ve Tasarım Kriterleri ile Kullanıcı İlişkileri; İstanbul Örneği. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Türkoğlu Dülger H, Bölen F, Baran P K, Marans R W 2008. İstanbul'da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt:7, Sayı:2, 103-113. İstanbul.
- Ural A, Kılıç İ 2006. Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi. Detay Yayıncılık, Ankara.